

متن پرسش

با سلام خدمت استاد معظم: پرسشی مدتهاست ذهن بنده را به خود مشغول کرده است. اینکه آیا همه افراد به یک اندازه از عقل برخوردارند؟ منظورم هم عقل کلی و هم عقل معاش یا عقل جزئی است؟ آیا ژنتیک در میزان بهره عقلی افراد موثر است یا نه؟ به عنوان مثال بنده در خانواده ای به دنیا آمده ام که پدر و مادرم و برخی از اجدادم بسیار ساده لوح بوده اند. یعنی آنها نتوانسته اند عاقلانه زندگی کنند و تصمیمات عاقلانه در طول زندگی خود بگیرند و اگر چه افراد بدی نبودند اما عقل معاش ضعیفی داشتن و به تبع آن درک درستی از هستی و زندگی نیز نداشتند. البته افراد بدی هم نیستند. خود من هم وقتی در درون خودم فکر و جستجو می کنم متوجه می شوم نمی توانم عاقلانه تصمیم بگیرم و عاقلانه رفتار کنم و عاقلانه زندگی کنم. بسیاری از مباحث فلسفی را متوجه می شوم اما گاهی به سختی و مشقت زیاد. البته همیشه در دوران تحصیل فرد باهوشی بوده ام و تحصیلات عالی دارم اما نقص و کمبود عقل را در خودم کاملاً حس می کنم. به نظر من کسی که به خوبی در امور معمولی زندگی قوه تشخیص خوب و بد را نداشته باشد از درک مفاهیم و حقایق عقلی هم ناتوان خواهد بود. گاهی حس می کنم خدا عدل را در مورد من رعایت نکرده است که ژنتیک من این گونه است. می دانم قیاس کار شیطان است اما بسیاری از دوستانم را مشاهده می کنم که کاملاً عاقلانه رفتار و زندگی می کنند و بسیار موفقند هم در امور معنوی و هم مادی. اما من حتی در کوچکترین مسایل زندگی هم نمی دانم چه کاری درست و چه کاری غلط است. حتی چه حرفی باید بزنم و چه حرفی نباید بزنم. گاهی بسیار فکر می کنم که بفهمم کدام کار یا رفتار یا حرف درست و کدام غلط است اما باز به نتیجه ای نمی رسم. شما کمک کنید. خواهشا بفرمایید مشکل کجاست و راه حل چیست؟ بسیار ممنونم. خدا شما را حفظ کند.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: در این که انسان ها دارای استعداد های متفاوت اند، حرفی نیست. ولی اگر مقصد زندگی دنیایی، بندگی خدا باشد بسیاری از همین آدم های ساده در این راه موفق ترند. زیرا قدرت پذیرش سخن حق را بهتر از بقیه دارند و در همین رابطه در روایت داریم: «اکثر اهل الجنة، البله» اکثر اهل بهشت، انسان های ساده هستند. و نیز به این روایت هم فکر کنید که امام صادق (ع) از قول امیرالمؤمنین (ع) در کتاب کافی می فرماید: «اعلموا علماً یقیناً ان الله عز و جل لم یجعل للعبد و ان اشتد جهده و عظمت حیثه و کثرت مکابده ان یشیق ما سمی له فی الذکر الحکیم و لم یحل من

الْعَبْدِ فِي ضَعْفِهِ وَ قَلَّةِ حِيلَتِهِ أَنْ يَبْلُغَ مَا سُمِّيَ لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَنْ يَزِدَادَ أَمْرٌ نَقِيرًا بِحَذْفِهِ وَ لَمْ يَنْتَقِصْ أَمْرٌ نَقِيرًا لِحُمْقِهِ فَالْعَالِمُ لِهَذَا الْعَامِلِ بِهِ أَعْظَمُ النَّاسِ رَاحَةً فِي مَنْفَعَتِهِ وَ الْعَالِمُ لِهَذَا الثَّارِكِ لَهُ أَعْظَمُ النَّاسِ شُغْلًا فِي مَضَرَّتِهِ وَ رَبُّ مُنْعَمٍ عَلَيْهِ مُسْتَدْرَجٌ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ وَ رَبُّ مَعْرُورٍ فِي النَّاسِ مَضْنُوعٌ لَهُ فَأَفْقُ أَيُّهَا السَّاعِي مِنْ سَعْيِكَ وَ قَصْرٌ مِنْ عَجَلَتِكَ وَ انْتِبَهْ مِنْ سِنَةِ غَفْلَتِكَ وَ تَفَكَّرْ فِيمَا جَاءَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ(ص)».[1] «يقين بدانید که بنده هر چه سخت کوشش کند و چاره اندیشه ای بزرگ و نقشه های فراوان به کار برد، خدا چنین قراری نگذاشته که وی از آنچه در «ذکر حکیم» برایش مقدر شده، پیشی گیرد.»

«ذکر حکیم» آن علم الهی است که بر اساس آن، خداوند به فکر بندگانش بوده و برای هرکس رزق خاص مربوط به آن شخص را تعیین فرموده است، برای همین هم تکلیف هر روزه ما را برای ما تعیین کرده اند، می فرمایند: ۸ ساعت کار، ۸ ساعت عبادت، ۸ ساعت استراحت. هر که بیش از این برای طلب رزق تلاش بکند، خودش را خسته کرده و از عبادات و مطالعاتش محروم شده است. حالا که امام (ع) این جملات را می فرمایند، آیا درست است بگویید آقا شما دستتان توی خرج نیست؟! امام (ع) می خواهند ما گرفتار خرج کردن های بیجا نشویم. مردم چوب حرص و غلط بودن برنامه هایشان را می خورند و بعد خدا را متهم می کنند که به فکر رزق ما نبوده، در حالی که نجاتمان به راهنمایی های امیرالمؤمنین (ع) است. در ادامه آن حدیث می فرماید: «ای مردم! هرگز کسی را بر اثر هوشی که دارد پیشیزی افزون ندهند و احدی را به خاطر حماقتش کم ندهند. پس هرکس این را بداند و بدان عمل کند از همه مردم آسوده تر بوده و سود برد، ولی کسی که این را بداند و عمل نکند گرفتاری و ضرر او بیش از همه مردم است. چه بسا شخصی که نعمت فراوان به او داده اند ولی همین احسانی که به او شده باعث درهم کوبیدن اوست و چه بسا مردمی که در بین مردم فریب خورده اند، ولی در عین حال کارشان هم درست شده است. پس ای مرد کوشا! در کوشش خود پرهیزکار باش، و از عجله خود کم کن و از خواب غفلت خود بیدار شو و در آنچه که از طرف خدا بر پیغمبر (ص) نازل شده فکر کن.» می فرمایند: «احدی را به خاطر سادگی اش کم ندهند»؛ یعنی نه افراد زرنگ بیشتر از رزقی که برایشان مقدر شده نصیبشان می شود و نه افراد ساده، کمتر از آنچه برایشان مقدر شده بهره می برند، شما اگر در محله ها بگردید، تعدادی زمین بایر و خانه خالی می بینید، اینها حاصل زد و بندهای بیجای انسانهای زرنگ است، صاحبان این خانه ها متوجه نبودند که تلاش بیش از حد و از سر حرص و عدم قناعت، برای آنها آتش به بار می آورد، این آقا آنچه که باید داشته باشد دارد، بقیه اش آتشی است که وبال گردن او خواهد شد. موفق باشید .

[1] (۱) - کافی، ج ۵، ص ۸۲.

